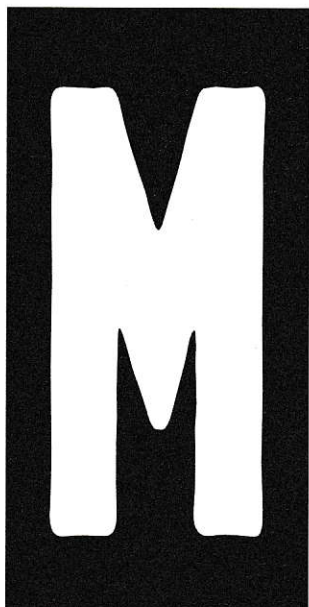

Macià Mallol i Soler

MACIÀ MALLOL I BOSCH (1876-1960)

Crec que per tenir, en els anys setanta, una transició política sense sotracs –sotracs que, imagino, ningú volia– es varen aportar molts records de persones i d'esdeveniments passats a la vegada que d'altres es van amagar subtilment.

En una entrevista recent, Günter Grass declarava que “oblidar és un error. El passat sempre ens atrapa”. I d'això es tracta.

Ja fa quasi vint-i-cinc anys que el dictador “por el imperio hacia Dios” ha mort i a part d'alguns, ben pocs, fanàtics, i també gent que va treure profit d'un règim de favors i privilegis, la seva imatge s'ha anat difuminant. Gosaria afirmar que, per al jovent i la canalla, el seu nom no evoca res o quasi res. Afortunadament.

Tanmateix, el que no és just és que, passada l'època d'incertesa entre dictadura i democràcia, no hi hagi cap veu ni de polítics ni d'intel·lectuals que reivindicuin la memòria dels polítics nacionalistes i republicans que varen lluitar per Catalunya i la República abans de 1936 i que després ho pagaren molt car, alguns fins i tot amb la seva pròpia vida.

I aquí, permeteu-me, cenyint-me al meu àmbit familiar, evocar la figura d'un d'aquests personatges que no era ni més ni menys que el meu avi patern, Macià Mallol i Bosch. Ho faré de la manera més breu possible i potser un xic esquemàtica, perquè no vull cansar el lector ni tampoc introduir records ni comentaris personals que podrien semblar massa subjectius.

El context dels primers anys

Macià Mallol i Bosch neix a Tarragona el 2 de desembre de 1876, poc temps després que l'acabament de la guerra carlina amb la Restauració borbònica afavorís que el catalanisme cultural iniciat en temps anteriors tendís a polititzar-se. Macià Mallol, fill d'Agustí Mallol i Mauri, patró de cabotatge

que menava un llagut que navegava per la costa mediterrània, fou el segon de tretze germans i la casa nadiua es trobà al carrer del Mar, número 14.

El jove Mallol començà a treballar molt jove i hagué de compaginar la feina amb els estudis. En aquesta època l'envoltà el naixement del catalanisme polític, la primera etapa del qual és marcada per la publicació del *Diari Català* (1879), el primer i segon Congrés Catalanista (1880 i 1883) i l'aparició de *Lo Catalanisme* (1886), obra de Valentí Almirall.

Va ser el 1897 quan Mallol fundà l'empresa consignatària que portava el seu nom. Fou agent de duanes i navilier. La flota, tota inscrita a la matrícula del Port de Tarragona, la constituïren un llagut de nom *Tarragoní* i, més tard, un esbelt pailebot, el *Ciutat de Tarragona*, que féu viatges a través de l'Atlàntic amb dogues de roure per als boters de Tarragona. Progressivament, foren seguits pels tres vaixells de vapor: *Danielito*, *Ciutat de Tarragona* i *Ciutat de Reus*. Quan es desencadenà la guerra civil espanyola (1936), era previst que les dos naus següents es dirien *Ciutat de Valls* i *Vila del Vendrell*.

Un any abans de la vinguda a Barcelona d'Alfons XIII (1904), que va encetar a Catalunya el període presidit per la gran figura d'Enric Prat de la Riba, cloent l'època de Domènech i Montaner, Mallol es va casar. El 12 de febrer de 1903 prenia com a esposa Josepa Gabriel i Gatell, amb la qual tingueren sis fills.

Activa joventut

El jove Macià Mallol –comptava 27 anys– entrà a la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Tarragona com a tresorer (1904-1907). Aquest va ser l'inici d'una activitat empresarial i comercial que, des de Tarragona, des de Catalunya, desenvolupà en els anys següents. Fou el 1908 quan Ma-

lloï constituí, amb el reusenc Evarist Fàbregas, Pere Garcías i el seu germà Tomàs Mallol, la raó social "Fàbregas, Garcías i Mallol germans", amb domicili a Barcelona i dedicada a la "consignació de vaixells, noliejaments, trànsits internacionals i despatxos de duana", entre altres tasques, com evidencien cròniques d'aquella època.

Paral·lelament, a la plaça de Tarragona, obria la ferreteria que portà el seu nom. Aquest establiment va passar pels carrers Reial, 12; Lleó, 7 i 8, i, finalment, Sant Agustí, 9-11. S'hi venien "eines de totes classes, articles per a magatzems de vins, olis i licors, objectes per a regals i articles d'esports". L'activitat comercial va durar fins al 1918.

Aquell mateix any Mallol també s'iniciava a la vida política. El 5 de gener de 1908 és elegit vocal de la Unió Nacionalista Republicana acompanyat per Pere Lloret i Ordeix, el gran amic i company que sempre trobarem fent-li costat. Aquest és el període en el qual molts personatges de la vida política de Catalunya constituïran ben aviat el primer grup d'esquerra catalanista que tindrà diverses reencarnacions al llarg del temps.

D'altra banda, la seva vinculació al món de la navegació comercial va propiciar que el 1911 reprengués la campanya a favor del port franc a Tarragona, que, iniciada el 1907, fou secundada per autoritats i entitats locals i que no decaigué fins al 1916, moment en què el govern de Madrid concedí aquest avantatge al port de Barcelona.

Als voltants de la Primera Guerra Mundial

Mentre s'instaurava la Mancomunitat de Catalunya, que, amb la reunió de les quatre diputacions catalanes (1914), refà la unitat del Principat trencada per la divisió provincial del 1835, a Europa s'iniciava la Primera Guerra Mundial. Els trastorns produïts per aquest conflicte bèl·lic van produir moviments de parlamentaris, encapçalats per catalans, que criticaven l'actitud passiva vers la guerra a Europa dels governs de Madrid. El gener de 1918 es constituí a Tarragona la societat Amics de França. Pere Lloret en fou el president i Macià Mallol el tresorer.

En política, el febrer de 1915 és nomenat vocal per Tarragona de la Unió Catalanista i el maig del mateix any esdevindrà vocal de la junta permanent de l'esmentat partit.

L'any següent (1916), en el decurs de l'assemblea general de l'Orfeó Tarragoní, que va tenir lloc el 13 de febrer, és nomenat president d'aquesta entitat, mostra de la forta estima de Macià Mallol a la ciutat de Tarragona, a la cultura i a la societat local. Una mostra més del tarragonisme que sentia és la designació, l'octubre de 1917, juntament amb Lluís Bonet i Pau Gabarda, com a

membre de la comissió encarregada de portar a terme la construcció de l'edifici social del Club Nàutic de Tarragona.

Reclamar l'estatut d'autonomia

A les acaballes de la Primera Guerra Mundial a Europa, Catalunya entra en una etapa reivindicativa. La col·laboració de personalitats de la Lliga i del mateix Francesc Cambó en els diversos governs de la monarquia sense obtenir cap contrapartida i la derivació d'aquesta opció política vers un partit de dreta d'interessos va afavorir una campanya que reclamava un estatut d'autonomia per a Catalunya (1918-1919). A Tarragona, un cop més, Macià Mallol va figurar entre els oradors que prengueren la paraula en defensa de l'estatut d'autonomia en l'acte polític que va tenir lloc el 15 d'octubre de 1918 al Teatre Principal de Tarragona.

Tot això, juntament amb una agudització de les lluites socials i l'estímul a què donà lloc el triomf del principi dels nacionalistes en acabar-se la guerra mundial, produeix en l'opinió catalana un moviment de fons que té la seva expressió en l'anomenada Confederació Nacional Catalana que va tenir lloc a Barcelona els dies 4 i 5 de juny de 1922, de la qual va sortir la fundació d'Acció Catalana, partit en el qual es va fusionar la quasi totalitat de la Joventut nacionalista de la Lliga, juntament amb gent d'altres procedències, com va ser la Unió Nacionalista Republicana de Tarragona, representada per Mallol, que hi participà directament i, més tard, ocupà diferents càrrecs directius dins el nou partit.

L'antesala de la maduresa

1918 fou l'any de maduresa del ciutadà, polític i empresari tarragoní. Establí, amb dos socis més —un dels quals era Josep Bonet—, l'empresa Astilleros de Tarragona, que als voltants de 1925 construí dos vaixells bessons, *Montsant* i el *Montseny*, segons el projecte i la direcció tècnica de l'enginyer naval, també tarragoní, Mateu Abelló.

A les eleccions del 3 de març de 1918, i presentat per la Unió Nacionalista Republicana, de la qual havia estat un dels fundadors, és elegit diputat pel difícil districte de Gandesa. Fou la demarcació tarragonina (província) que en aquelles eleccions aportà més nombre de diputats republicans al Congrés.

El 19 de març de 1918 i per celebrar l'elecció com a diputat, l'Orfeó Tarragoní, en el seu estatge social, ofereix un banquet al seu expresident. El 29 de gener de 1919 es nomena president de la comissió procasal d'aquesta entitat.

La defecció de les corporacions en l'ajut a la cultura catalana a partir de la Dictadura va empènyer la població catalana a suplir

aquell ajut amb la iniciativa privada. Aquest fet posà en contacte Mallol amb l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, fundada el 1899. El 17 de febrer de 1918 fou nomenat vocal d'aquesta entitat cultural i el 22 de desembre, també de 1918, president d'honor. En aquesta estreta vinculació de mecenatge cultural, Macià Mallol i Bosch fou president de l'Ateneu i, des d'aquesta entitat, atengué Santiago Rossíñol quan aquest s'establí a Tarragona per escriure-hi *Els savis de Vilatrista*.

La casa armadora Macià Mallol i Bosch fou la primera que redactà tots els documents en català —coneixements d'embarcament, manifestos, etc.— i com que no hi havia precedents des de feia segles, els seus textos foren revisats personalment per Pompeu Fabra.

Empresarialment, aquest període coincideix amb la seva presidència de l'empresa Oleicola de Tarragona, fundada el 1919. El 1920, els germans Mallol, Macià i Tomàs, els Bonet, Josep i Lluís, amb alguns més i assessorats per l'advocat Pere Lloret, adquireixen la sucursal a Tarragona del Banc de Valls i li donen el nom de Banc Comercial de Tarragona. L'inici de l'activitat financera d'aquesta entitat fou l'1 de gener de 1920 i comptà amb un capital social de cinc milions de pessetes. El mateix any Mallol fou president de Tarragona Industrial, més coneguda com La Farinera, dedicada a moldre gra i al comerç de farines, constituïda el juliol de 1920. També va ser president del Col·legi d'Agents de Duana i de l'Associació de Consignataris.

Els moments àlgids

Macià Mallol és elegit president de la Cambra de Comerç Indústria i Navegació de Tarragona el 1921, càrrec que va ocupar fins al 1926. Fou, juntament amb els germans Josep i Lluís Bonet i J. A. López, un fervent defensor de la proposta d'una Escola de Comerç a Tarragona i tots ells van oferir un local per ubicar-la i fer-la realitat.

El triomf electoral de la nova agrupació Acció Catalana en les eleccions de juny de 1923 va donar lloc a la retirada de Cambó de la política, a l'acabament del període que va presidir i a l'obertura d'una nova etapa que ja no serà dirigida per una personalitat individual, sinó per un equip en el qual destacaran Lluís Nicolau d'Olwer, Jaume Bofill i Matas i Antoni Rovira i Virgili.

Des del 1923 fins al 1926, en compaginat amb la presidència de la Cambra de Comerç, Mallol fou president de la Junta d'Obres del Port de Tarragona. En aquesta direcció emprengué una tasca important de modernització del port: s'instal·laren les primeres vies de ferrocarril als molls i aparegueren les primeres grues elèctriques per a la càrrega i descàrrega de vaixells, amb la qual cosa es van millorar substancialment les condicions laborals del treballadors. Cal assenyalar que fou el promotor de la Mútua d'Accidents de Treball del Port.

La dictadura del general Primo de Rivera (1923-1930) va impedir l'acció política normal i va obligar a l'actuació clandestina. Acció Catalana va ésser el factor principal d'aquesta activitat i del redreçament cultural d'iniciativa privada destinada, com ja s'ha esmentat anteriorment, a suplir la defecció de les corporacions locals. En aquesta línia cal fer esment que, el 30 de gener de 1926, la junta general de la Cooperativa Obrera Tarraconense acordà, per unanimitat, nomenar Macià Mallol i Bosch soci honorari en agraïment per l'ajut financer a l'entitat que va possibilitar la compra dels terrenys i la construcció de l'edifici social. En els Jocs Florals, celebrats el juliol del mateix any, es concedeix, entre altres guardons, el premi Macià Mallol.

La relació amb els diaris

Vers la fi de la Dictadura van aparèixer dos nous diaris catalans: *La Nau*, de centreesquerra, dirigit per Rovira i Virgili i creat amb l'impuls de Macià Mallol (1927), i *El Matí*, inspirat en un catolicisme obert o progressiu (1928). L'experiència de Mallol en la premsa venia de col·laboracions anteriors als setmanaris tarragonins *Renovació* i *Camp de Tarragona* i de la relació directa amb el *Diari de Tarragona*.

Mallol, juntament amb Pere Lloret i Josep Bonet, promogué la renovació i catala-

nització d'aquest diari. L'1 d'agost de 1920 el *Diari de Tarragona* inserí un comunicat signat per Macià Mallol i Bosch, senador del Regne, en què assabentava els lectors que, com a director que era del diari, aquest tindria un caràcter independent, apolític i només amb la voluntat d'enaltir Tarragona. Els sis anys de la dictadura de Primo de Rivera, el diari els va travessar fent equilibris, intentant camuflar opinions i sofrint els efectes de la censura militar que exercia el comandant Landa.

La relació amb la premsa barcelonina i tarragonina de Mallol i Bosch i la insistència pròpia i dels companys va aconseguir publicar l'exemplar commemoratiu del primer aniversari de l'adveniment de la República (14 d'abril de 1932) íntegrament en català. L'1 d'abril de 1937 la CNT-FAI confiscà el diari i el 13 de març de 1938 aparegué per última vegada.

El pacte de Sant Sebastià

El gener de 1930 Macià Mallol amb Antoni Rovira i Virgili i Pere Lloret i Ordeix se separaren d'Acció Catalana per discrepàncies ideològiques i crearen Acció Republicana de Catalunya, situada més a l'esquerra. Mallol entrà a formar-hi part com a vicepresident de la junta directiva, presidida per Rovira i Virgili.

El 17 d'agost d'aquell any els representants de l'oposició republicana, reunits a Sant Sebastià, van convenir un pacte per a l'establiment de la República. Macià Mallol, representant a Acció Republicana, fou un dels tres catalans que signaren el que s'anomenaria pacte de Sant Sebastià. Els altres dos foren Manuel Carrasco i Formiguera, per Acció Catalana, i Jaume Aiguadé, per Estat Català de Francesc Macià. En aquest pacte es va garantir a Catalunya l'expressió i la satisfacció de la seva voluntat.

El 17 de febrer de 1931 la dictadura tova de Berenguer va ser substituïda per un govern presidit per l'almirall Aznar. Van ser convocades eleccions municipals per al 12 d'abril següent. Llavors, Acció Republicana i Acció Catalana es fusionaren i crearen un nou partit, Acció Catalana Republicana, del qual Mallol tornà a ser-ne membre directiu. El partit es va conèixer com Partit Catalanista Republicà.

La República i l'Estatut d'autonomia

El triomf de Francesc Macià a Catalunya, i de republicans i socialistes a gairebé tots els centres urbans de l'Estat espanyol, va donar lloc a la proclamació de la República el 14 d'abril de 1931. El mateix dia Francesc Macià havia proclamat a Barcelona la República catalana i Macià Mallol, amb Pere Lloret i Josep

Gilabert, proclamà també la República a Tarragona, tot i acceptant ser el primer governador civil de la demarcació de Tarragona. Al cap d'una setmana es va fer càrrec del Govern Civil Ramon Nogué i Comet.

La República catalana es convertia en Generalitat de Catalunya, de la qual Francesc Macià seria tot seguit president, i eren refermats pels ministres del Govern de la República els compromisos contrets en el pacte de Sant Sebastià. En virtut d'això va ésser redactat un projecte d'estatut d'autonomia que va ésser plebiscitat, pràcticament sense oposició, el 2 de gener de 1932 i presentat a continuació a les Corts constituents de la República.

El 6 de maig de 1932 s'iniciava la discussió del projecte d'estatut d'autonomia per a Catalunya i el 9 de setembre en va ésser aconseguida l'aprovació de la totalitat i el text va ésser promulgat el 15 del mateix mes. Macià Mallol fou convidat especialment pel president de la República, Niceto Alcalá Zamora, per assistir a la signatura oficial que va tenir lloc a Sant Sebastià. L'autonomia ja era, doncs, un fet.

La guerra civil i l'exili

El 23 de març de 1932 Macià Mallol va fer la donació d'un bot de passeig al Club Nàutic, ja que l'aiguat del 18 d'octubre de 1930 va deixar sense embarcacions el club, i el 1933 és elegit vocal de la Cambra de Comerç de Tarragona, càrrec que va durar-li fins a l'exili.

Dins de la candidatura del front d'esqueres, el 1936, fou el candidat més votat de tota la circumscripció de Tarragona, amb 79.120 vots, d'entre els compromissaris que havien d'escollir el nou president de la República.

Es va exiliar a França, concretament a Marsella, òbviament per motius polítics, i no en tornà fins al 1947, en què s'instal·là a Barcelona, no sense haver hagut d'acceptar les condicions fixades pel Tribunal Nacional de Responsabilitats Polítiques de Madrid, entre els quals figurava la prohibició d'instal·lar-se a Tarragona.

Després de l'entrada dels nacionals a Tarragona fou jutjat, el 22 d'octubre de 1941, pel Tribunal Regional de Responsabilitats Polítiques de Barcelona i, sense donar-li cap oportunitat per defensar-se, el condemnaren a extradició perpètua, pèrdua total de béns i pèrdua de tots els drets civils. Entre altres coses, el text de la sentència deia:

Resultado probado y así se declara como hecho grave que Matias Mallol Bosch tiene antecedentes netamente republicanos y con tal carácter fue Diputado y Senador en las legislaturas monárquicas. Elemento destacado catalanista, estuvo afiliado a "Acción Catalana" de la que era uno de sus dirigentes máximos, firmando en representación de este partido el pacto de San Sebastián.

A la sentència presentà recurs i el Tribunal Nacional de Responsabilitats Polítiques de Madrid anul·là la primera sentència i el condemnà a una forta sanció pecuniària "por oponerse al Glorioso Movimiento Nacional con la pasividad grave de la prolongada ausencia del territorio Nacional".

En tornar de l'exili s'instal·là definitivament a Barcelona i va reprendre les activitats comercials malgrat tots els obstacles que li van plantejar. L'any 1950 va ésser rehabilitat per tornar a exercir com a agent de duanes si bé no fou admès en l'exercici de la professió fins que es produïren les primeres vacants l'any 1954 i passà a ocupar-ne una.

Morí a la ciutat de Barcelona el 26 d'octubre de 1960.

MACIÀ MALLOL I SOLER

Bibilografia

- BARAS, Montse. *Acció Catalana 1922-1936*. Barcelona: Ed. Curial, 1984.
- ROVIRA I GÓMEZ, Salvador J. *Breu història de Tarragona*. Tarragona: Ed. El Balcó, 1984.
- ALEGRET, Adolfo. *Tarragona a través del siglo XIX*. Tarragona, 1924.
- VIRGILI I SANROMÀ, Josep P. *Tarragona i la seva premsa 1900-1980*. Edicions de l'Hermeroteca de la Caixa d'Estalvis Provincial, 1980.
- Diari de Tarragona*, Suplement extraordinari, 14 d'abril de 1932.
- Club Nàutic de Tarragona. Cent anys de vida esportiva i social 1878-1978*. Club Nàutic de Tarragona.
- Renovació* (setmanari). Tarragona: 1914, 1915, 1916, 1917, 1918 i 1919.
- Catalunya Nova* (setmanari). Tarragona: 1907, 1908 i 1909.
- CAROD-ROVIRA, J. L. *et alii. Cent personatges del Baix Penedès al Montsià*. Tarragona: Ed. El Mèdol, 1986.
- DUCH I PLANA, Montserrat. *La cooperativa Obrera Tarraconense: consum, treball i lleure a Tarragona 1904-1965*. Tarragona: Ed. El Mèdol, 1993.
- MALLOL I GABRIEL, Josep M. *Breus apunts biogràfics d'en Macià Mallol i Bosch*. Barcelona, 1982.